

Vähähiilisen kiertotalouden sopimus - mallina green deal

Taloudellisen kestävyys kriiseissä, ilmastopäästöjen vähentäminen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen edellyttävät muutoksia tavoissa tuottaa ja kuluttaa. Niin talouden toimintatapoja kuin luonnonvarojen kulutusta on arvioitava eri sektoreiden ja toimijoiden kanssa yhdessä ja suunnitelmallisesti. Kiertotalouteen siirtyminen on tällä hetkellä ajankohtaisempaa kuin koskaan.

Nyt käynnistyvä vähähiilisen kiertotaloussopimuksen rakentaminen on kansallisesti tärkeimpiä prosesseja, joilla tuetaan siirtymää kohti kiertotaloutta Suomessa – strategisesti yhdessä sovittuihin tavoitteisiin, eri tahojen vapaaehtoihin toimiin ja parhaaseen tietoon nojaten. Ministeriöt ehdottavat, että sopimusta aletaan valmistella green deal -malliin pohjautuen.

Green dealit ovat vapaaehtoisia sopimuksia valtion ja elinkeinoelämän tai julkisen sektorin toimijoiden välillä. Vähähiilinen kiertotaloussopimus on eräänlainen green deal, mutta se eroaa tyypillisistä green deal-sopimuksista. **Kiertotalouden green dealissä ei allekirjoiteta varsinaista sopimusta, vaan se koostuu yhteisistä raameista ja kriteereistä sekä mukaan lähtevien toimijoiden vähähiilistä kiertotaloutta edistävästä sitoumuksista.**

Kiertotalouden green dealin rakentamiseen kutsutaan mukaan kiertotalouden edistämisen ja luonnonvarojen kulutuksen kannalta keskeisiä toimialoja, yrityksiä, alueita, kuntia sekä muita toimijoita. **Mukaan lähtevät toimijat pääsevät osallistumaan kiertotalouden green dealin raamien sekä tavoitteiden ja toimenpiteiden kehittämiseen ja tätä taustoittavaan skenaariotyöhön omasta näkökulmastaan.** Toimintamalli on kansainvälisesti ainutlaatuinen.

Sitoumukset rakentuvat vähähiilistä kiertotaloutta edistävästä tavoitteista ja toimenpiteistä. Ympäristöministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö luovat yhdessä tutkimuslaitosten ja mukaan lähtevien toimijoiden kanssa näitä tavoitteita ja toimenpiteitä, joiden pohjalta mukaan lähtevät toimijat muodostavat omat kiertotalouden green dealin sitoumuksensa. Tulevaisuudessa mukaan haluavat muut toimijat muodostavat omat sitoumuksensa tässä prosessissa luotujen raamien ja kriteerien sekä tavoitteiden ja toimenpiteiden pohjalta.

Liittymällä kiertotalouden green dealiin omalla sitoumuksella toimija hyväksyy yhteisen tavoitetilän vähähiilisen kiertotalouden edistämisestä omalla alueella tai toimialallaan. Sitoumusten avulla kirkastetaan omaa roolia, ennakoidaan ja rakennetaan yhteistä toimintaympäristöä, kehitetään uusia ratkaisuja yhdessä sekä jaetaan parhaita käytäntöjä ja opitaan muilta.

Sitoumukset tehdään sitoumus2050.fi -sivustolla. Kaikkien toimenpiteiden edistymistä seurataan vuosittain yhteisesti asetettujen sekä mahdollisesti lisäksi itse luotujen mittareiden avulla. Raportointi tapahtuu sitoumus2050.fi -sivuston kautta ja raportoitavat mittarit ovat julkisia.

Kiertotalouden green deal rakentuu kahden toisiaan tukevan raiteen kautta:

- **Tutkimuslaitosten (SYKE, GTK, LUKE, VTT ja Tilastokeskus) luotsaamasta skenaariotyöstä**, jossa luodaan Suomelle tilannekuva luonnonvarojen kulutuksen vaikutuksista ympäristöön ja talouteen. Lisäksi tutkimuslaitokset laativat tutkimukseen nojaavia vaihtoehtoisia skenaarioita siitä, kuinka kiertotalous edistää hyvinvointia ja kestäväää taloutta. Tähän mennessä tällaisia skenaarioita ei ole laadittu Suomessa. Myös luonnonvarojen kulutuksen kansallinen tilannekuva on vanhentunut.

- **Ministeriöiden (YM, TEM) luotsaamasta työstä kiertotalouden green dealin sitoumusten lähtökohtien valmistelemiseksi.** Skenaariotyön tuloksiin pohjautuen ministeriöt kehittävät yhdessä tutkimuslaitosten ja mukaan lähteneiden toimijoiden kanssa tavoitteita ja toimenpiteitä, joista kiertotalouden green dealin sitoumukset muodostetaan. Ministeriöt vastaavat kiertotalouden green dealin sitoumusten raamien ja kriteerien asettamisesta toimijoilta saatuaan palautteeseen pohjautuen.

Kiertotalouden green dealin alustava aikataulu

Sitoumusten lähtökohdat työstetään tiiviissä yhteistyössä tutkimuslaitosten, ministeriöiden ja mukaan lähtevien toimijoiden kesken.

Työ etenee alustavasti seuraavalla tavalla:

- Työhön mukaan lähtevät toimijat sitoutuvat green deal- ja skenaarioprosessiin kesäkuussa 2022.
- Materiaalivirta-analyysi päivitetään ja skenaariotyö käynnistyy syyskuussa 2022.
- Ministeriöt käynnistävät kiertotalouden green dealin kriteerien ja pelisääntöjen määrittelyn keväällä 2022 ja ensimmäinen luonnos keskustelun pohjaksi valmistuu syksyllä 2022.
- Tavoitteita ja toimenpiteitä vähähiilisen kiertotalouden edistämiseksi määritellään yhdessä mukaan lähtevien toimijoiden, ministeriöiden ja tutkimuslaitosten kesken syksystä 2022 syksyyn 2023.
- Mukaan lähteneet toimijat valmistelevat omat sitoumuksensa, sisältäen tavoitteet, toimenpiteet, ja seurannan.

Kiertotalouden green dealin

Vähähiilisen kiertotalouden edistäminen koskee kaikkia yhteiskunnan toimijoita. Kiertotalouden green dealiin pyritään saamaan mukaan mahdollisimman laaja ja vaikuttava joukko toimijoita.

Nyt käynnistytävissä prosessissa kiertotalouden green dealin luomiseksi tarkoituksena on tunnistaa ja saada mukaan toimialoja ja alueita edustavia ryhmiä, joissa voidaan edistää kiertotaloutta mahdollisimman laajasti ja vaikuttavasti.

- Esimerkki 1: Toimiala, josta on mukana toimialajärjestö ja joukko toimialan yrityksiä
- Esimerkki 2: Maakunta tai alue ja siihen kuuluvia kuntia ja kaupungeja, kuntien verkostot
- Esimerkki 3: Ekosysteemi tai arvoketju, johon kuuluu kiertotalouden kannalta keskeisiä toimijoita

Ministeriöt auttavat kaikkia mukaan haluavia löytämään itselleen sopivan ryhmän, johon liittyvän skenaariotyön osa-alueen sekä sitoumusten tavoitteiden ja toimenpiteiden muotoiluun ne saavat osallistua. Kiertotalouden green dealista kiinnostuneet voivat myös itse kutsua mukaan oman toimialansa tai alueensa toimijoita ja muodostaa ryhmiä. Lopulta mukaan lähteneet toimijat luovat työn pohjalta omat sitoumuksensa organisaatiokohtaisesti.

Tulevaisuudessa yksittäiset toimijat voivat liittyä mukaan kiertotalouden green dealiin omilla sitoumuksillaan. Mukaan voivat myöhemmin liittyä sellaisetkin toimijat, jotka eivät ole osallistuneet green deal- ja skenaarioprosessiin, mutta ne eivät pääse samalla tavalla vaikuttamaan green dealin raameihin tai sitoumusten toimenpiteisiin tai tavoitteisiin.

Hyödyt ja odotukset kiertotalouden green dealiin osallistuville

Kiertotalouden green dealin valmisteluun ja skenaariotyöhön mukaan lähtevät toimialat, yritykset, kunnat ja alueet hyötyvät osallistumisesta monin tavoin. Prosessi tarjoaa konkreettisen työkalun kestävän tulevaisuuden rakentamiseen. Työssä yhdistyvät uudella tavalla sekä luonnonvara- että ilmastönäkökulmat.

Kiertotalouden green deal- ja skenaariotyö:

- tukee toimijoiden omia strategioita ja tiekarttoja tutkitulla tiedolla, vertaistuellalla ja fasilitoinnilla,
- edistää kansallisia tavoitteita ja auttaa varautumaan muuttuvaan ympäristöön,
- tukee edelläkävijyyttä ja auttaa kehittämään uusia ratkaisuja,
- luo uskottavuutta kiertotaloustyölle sekä lisää kilpailukykyä ja houkuttelevuutta rahoittajien silmissä,
- auttaa löytämään yhteistyökumppaneita ja tukea haasteiden ratkaisuun ja
- linkittyy muihin kehittämisprosesseihin kuten kaupunkien ekosysteemisopimusten toteuttamiseen.

Kiertotalouden skenaarioiden ja green dealin valmistelu edellyttää työaikaa kaikilta mukana olevilta sekä ministeriöiltä ja tutkimuslaitoksilta että mukaan lähteviltä toimijoilta.

Mukaan lähtevät sitoutuvat:

- osallistumaan materiaalivirta-analyysiin ja skenaarioiden laatimiseen tuottamalla lähtötietoja sekä näkemyksiä keskeisistä tulevaisuuden muutoksista ja investoinneista, kuten teknologian kehitymisestä, toimintamalleista, uusista tuotteista ja palveluista sekä niiden edellyttämistä tuotantopanoksista,
- osallistumaan oman toimialansa ja alueensa keskusteluihin ja työpajoihin sekä kaikkien työssä mukana olevien yhteisiin työpajoihin (noin 4-6 kohtaamista),

- mahdollisuuksien mukaan tekemään oman sitoumuksen osaksi kiertotalouden green dealia sekä edistämään ja seuraamaan omien tavoitteidensa ja toimenpiteidensä toteutumista,
- yhteen sovittamaan kiertotalouden green dealin tavoitteet ja toimet soveltuvin osin omiin strategioihin ja tiekarttoihin.

Tuki kiertotalouden green dealin toimeenpanoon

Valmisteluun ja skenaariotyöhön sekä mahdolliseen sitoumusvaiheeseen ja sitoumuksen toimeenpanoon ei ole tarjolla suoraa taloudellista tukea.

Sitoumusten laatimisen jälkeen mukaan lähtijöitä pyritään kuitenkin tukemaan muilla tavoin. Tässä esimerkkejä saatavilla olevasta tuesta:

- Parhaillaan perusteilla oleva **Kiertotalouden osaamisverkosto** tukee laajojen kansallisten hankkeiden käynnistämistä sekä edistää vähähiilisen kiertotalouden green deal-sitoumuksissa tunnistettuja vaikuttavimpia toimenpiteitä tarjoamalla tietoa, verkostoja ja työkaluja. Motivan ja SYKEN luotsaama osaamisverkosto tukee myös hallinnollisten ja teknisten pullonkaulojen ratkaisemisessa sekä rahoitusmahdollisuuksien löytämisessä. Lisätietoa [täällä](#).
- **Circular design -kehittämishjelma** on suunnattu erityisesti kiertotalouden green dealiin mukaan lähteville yrityksille, niiden johdolle ja asiantuntijoille. Tavoitteena on kiertotalouden mukaisten tuotteiden, palveluiden ja arvoketjuratkaisujen synnyttäminen ja pysyvän toimintamallin rakentaminen ohjelman avulla. Circular design -ohjelma käynnistyy syksyllä 2022.
- **Kansallisen strategisen Life-hankkeen** suunnittelussa ja valmistelussa hyödynnetään skenaario- ja green deal -prosessin tuloksia ja pyritään luomaan jatkuvuutta niille tukimekanismeille ja toimenpiteille, joita tarvitaan vähähiiliseen kiertotalouteen siirtymisessä.

Kiertotalouden green dealin tausta

Taustalla on alkuvuonna 2021 valmistunut Kiertotalouden strateginen ohjelma, jonka pohjalta hallitus teki periaatepäätöksen huhtikuussa 2021. Hallitus asetti tavoitteita uusiutumattomien luonnonvarojen kulutuksen vähentämiselle sekä resurssituottavuuden ja kiertotalousasteen tuplaamiselle. Lisätietoa ohjelmasta löytyy osoitteesta ym.fi/kiertotalousohjelma.

Kiertotaloudessa talous toimii ympäristön kantokyvyn rajoissa. Tavoitteena on luoda lisäarvoa palveluilla, digitalisaatiolla ja toimintamalleilla, jotka edistävät luonnonvarojen kestäväää käyttöä. Arvokkaita resursseja kuten maatalouden tarvitsemia ravinteita tai elektroniikkateollisuuden kaipaamia maametalleja ei hukata, vaan älykkäät ratkaisut pitävät ne osana talouden kiertoja.

Kiertotalouden green dealin taustalla ovat:

- **Ministeriöillä** (etenkin YM ja TEM) on keskeinen rooli prosessin käynnistämisessä. Ne saattavat työn alkuun, vastaavat raamien ja kriteerien asettamisesta toimijoilta saatuun palautteeseen pohjautuen ja tarjoavat resurssit skenaarioihin liittyvälle tutkimukselle ja valmistelun fasilitoinnille. Ministeriöille vähähiilisen kiertotalouden green deal tarjoaa perinteistä ohjausta joustavamman keinon edistää kiertotaloutta. Prosessin myötä ministeriöt saavat myös paremman kuvan kiertotalouden tilasta, toimijoiden tarpeista ja tavoitteiden vaatimista toimista.

- **Tutkimuslaitokset** (SYKE, GTK, LUKE, VTT ja Tilastokeskus) laativat Suomen materiaalivirta-analyysin sekä luovat tiiviissä yhteistyössä valmisteluun mukaan tulevien toimijoiden kanssa vaihtoehtoisia luonnonvarojen käytön skenaarioita vuoteen 2035.
- **Fasilitaattorit** (Demos Helsinki ja KIRA-alan osalta Green Building Council) tukevat mukaan lähtijöitä sekä skenaario- että green deal -prosessiin liittyvässä yhteiskehittämistyössä. Ne auttavat esimerkiksi arvioimaan oman toimialan, yrityksen, kunnan tai alueen tilannetta ja mahdollisia toimia. Lisäksi fasilitaattorit sparraavat toimijoita omien sitoumusten tekemisessä. Viestinnässä tukee viestintätoimisto Kaskas.

Lisätietoja:

Heikki Sorasahi, YM, puh. 040 5729512, heikki.sorasahi@gov.fi

Taina Nikula, YM, puh. 050 3056945, taina.nikula@gov.fi

Sari Tasa, TEM, puh. 050 439 4819, sari.tasa@gov.fi